

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket

”Jag gillar inte ordet invandrare, men jag vet att jag är en”

Identitetsskapande hos tjejer med svenska som andraspråk
på en kvinnodominerad gymnasieskola

Jessica Andersson

Interdisciplinärt examensarbete inom lärarutbildningen, 15 hp
Svenska som andraspråk
Vt 2010
Handledare: Jenny Nilsson & Margit Nelson-Wareborn

Sammandrag

Utifrån kategorierna *etnicitet*, *genus*, *skola* och *språk* undersöks, genom kvalitativa gruppintervjuer, åtta gymnasieelevers identitetsskapande som tjejer som följer kursplanen i svenska som andraspråk (SVA). I studien belyses vad ”invandrar-identiteten” betyder för tjejerna, hur de ser på sin flerspråkighet, vilken inställning och vilka attityder de har till skola och studier samt slutligen hur de positionerar sig i förhållande till killar. Informanterna tillhör samma SVA-grupp i årskurs ett, men är uppdelade i två grupper vilka skiljer sig åt vad gäller inställning till skolarbete och grad av studiemotivation.

Studiens resultat är inte generaliserbart till en större population, men belyser och bekräftar i stort vad som framkommit hos bland andra Otterup (2005), Holm (2008) och Ambjörnsson (2003). Det framkommer i studien att framför allt identiteten som ”invandrare” (eller ”blatte”) är viktig för tjejerna, och att den blir möjlig främst genom att de har vuxit upp i Bergsjön och Biskopsgården, vilka är så kallade ”multietniska” förortsområden i Göteborg. Tjejernas flerspråkighet är också viktig för deras ”invandrar-identitet”.

Vidare verkar särskiljningen mellan ”svenskar” och ”invandrare” vara ett viktigt sätt för tjejerna att kategorisera sin omvärld, och det verkar för dem inte finnas någon gråskala mellan de två kategorierna. Tjejerna lägger mycket mer i begreppen ”invandrare” och ”svensk” än enbart invandring till Sverige. Det blir i studien tydligt att tjejerna lägger ett klassperspektiv till begreppen, då det för dem till exempel inte är så vanligt att en lärare samtidigt är ”invandrare”. I stor utsträckning positionerar sig tjejerna i studien även som *tjejer* som motpol till *killar*. De som befinner sig längst ifrån tjejerna verkar vara ”svenska” killar, som de har en tydlig bild av men som de nästan aldrig har mött i verkligheten.

Studien visar att tjejernas identitetsskapande är mycket komplext och består av många olika delar som samverkar med varandra. I studien framträder ett mönster av val som de ständigt gör för att ”passa in”. Det är alltså, vilket det intersektionella perspektivet belyser, inte möjligt att ge en omfattande och rättvis bild av tjejernas identitetsskapande utan att ta hänsyn till många olika faktorer, så som ålder, sexualitet, kön/genus, klass och etnicitet.

Nyckelord: svenska som andraspråk, identitet, intersektionalitet

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Syfte och frågeställningar.....	2
2. Forskningsöversikt	2
2.1 Elever med utländsk bakgrund och skolframgång.....	2
2.2 Skapande av identiteter	5
2.3 Förorten som identitetsmarkör	6
2.4 Etnicitet – det nya klassbegreppet.....	7
2.5 Den heteronormativa genusordningen och intersektionalitet	8
2.6 Genus och jämställdhet i skolan.....	10
3. Metod och genomförande	12
3.1 Metodval.....	12
3.2 Urval	13
3.3 Genomförande	14
3.4 Tolkningsram och förhållningssätt.....	15
3.5 Etiska hänsyn	16
4. Resultatredovisning.....	16
4.1 De studiemotiverade tjejerna.....	16
4.1.1 Att vara invandrare	17
4.2.2 Flerspråkighet	18
4.2.3 Skola och vidare studier.....	18
4.2.4 Tjejer och killar	19
4.3 De skoltrötta tjejerna	20
4.3.1 Att vara invandrare	20
4.3.2 Flerspråkighet	22
4.3.3 Skola och vidare studier.....	23
4.3.4 Tjejer och killar	23
5. Analys.....	25
5.1 Analys - Att vara invandrare	25
5.2 Analys - Flerspråkighet	27
5.3 Analys - Skola och vidare studier	28
5.4 Analys - Tjejer och killar.....	30
6. Slutdiskussion.....	32
7. Litteraturförteckning	34
Bilaga 1 - Intervjuguide.....	36

1. Inledning

Tankearbetet med denna uppsats började för något år sedan, då jag fick kontakt med en gymnasieskola med inriktning mot vård- och omsorgsämnen, där hela 93 procent av skolans elever är tjejer (SIRIS 09/10). Liksom Ambjörnsson (2003:29) väljer jag i denna uppsats att kalla informanterna *tjejer*, då detta är den term de använder om sig själva och andra unga kvinnor. Miljön i gymnasieskolan fascinerade mig och fångade mitt intresse. I den svenska som andraspråksgrupp i årskurs ett som är föremålet för min undersökning är alla elever tjejer med två eller flera språk i sina liv. Tjejerna bor i så kallade "multietniska" förortsområden i Göteborg där de har vuxit upp med familj och syskon och där de har gått i grundskolan. Jag, som själv bor i en av dessa förorter sedan tre år tillbaka, kan tillsammans med tjejerna i den här studien i någon mån bidra med det "inifrånperspektiv" som så ofta lyser med sin frånvaro i forskningen om förortsområdena och dess invånare. Det är dock inte självklart att jag helt och fullt betraktas som "förortsbo" av tjejerna, på grund av olika faktorer, vilka jag kommer att belysa i denna uppsats.

I Lpf 94 (1994:3), *Läroplanen för de frivilliga skolformerna*, står att läsa att skolans värdegrund och uppdrag är att gestalta och förmedla "alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta" och även att skolan "aktivt och medvetet" ska främja kvinnors och mäns lika rättigheter samt erbjuda eleverna möjligheten att utvecklas utan fördomar om kvinnligt och manligt (Lpf 94, 1994:4). Vidare poängteras i värdegrunden att:

Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald. Skolan är en social och kulturell mötesplats, som har både möjlighet och skyldighet att stärka denna förmåga hos alla som arbetar där. (Lpf 94, 1994:3)

I denna studie sätter jag fokus på skolan som kulturell mötesplats, och undersöker fenomenet ur tjejernas perspektiv. Efter att ha observerat vardagen i svenska som andraspråksklassrummet och i skolans korridorer så frågar jag mig vad som är viktigt i tjejernas identitets-skapande.

Hur vill tjejerna själva positionera sig, och hur skapar de sina identiteter som tjejer med svenska som andraspråk i det svenska samhället?

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka identitetsskapandet hos tjejer som läser svenska som andraspråk (SVA) på en kvinnodominerad gymnasieskola. Syftet uppnås genom svaren på följande frågeställningar, vilka utgår från kategorierna *etnicitet*, *språk*, *skola* och *genus*:

- Vad betyder ”invandrar-identiteten” för tjejerna?
- Hur ser tjejerna på sin flerspråkighet?
- Vilken inställning och vilka attityder har tjejerna till skola och studier?
- Hur positionerar sig tjejerna i förhållande till killar?

2. Forskningsöversikt

I det här kapitlet presenteras forskningsområden som är centrala för analysen och förståelsen av studiens resultat. I avsnitt 2.1 behandlas hur skolframgången för elever med utländsk bakgrund ser ut i Sverige. I avsnitt 2.2 behandlas identitetsbegreppet och i avsnitt 2.3 förortens betydelse för identitetsskapandet. Vidare behandlas i avsnitt 2.4 etnicitetsbegreppet, i 2.5 den heteronormativa genusordningen och intersektionalitet. Avslutande behandlas i avsnitt 2.6 genus ur ett skolperspektiv.

2.1 Elever med utländsk bakgrund och skolframgång

Alla informanter i denna studie kommer från förortsområden i Göteborg som utmärker sig genom sina höga andelar invånare med utländsk bakgrund, jämfört med riksgenomsnittet (SDN, 2009). Många av barnen och ungdomarna i dessa områden växer upp med två eller flera språk, vilket kallas *flerspråkighet* eller *tvåspråkighet*. En flerspråkig individ är en individ som ”använder eller kan använda fler än ett, d.v.s. två eller flera språk i de flesta situationer i enlighet med sina egna önskemål och samhällets krav” (Otterup, 2005:13).

Språk och identitet är nära knutna till varandra, och även till individens positionerande i den sociala verklighet som denne befinner sig i (Haglund, 2004:363). Otterup menar till exempel att förorter, som egna sociala sfärer, har utvecklats till platser där ungdomsspråk har blivit viktiga i det sociala identitetsskapandet (Otterup, 2005:49). Ungdomsvarianterna fungerar både inkluderande och exkluderande, och syftar därför till att skapa samhörighet i ungdomsgruppen (Otterup, 2005:49). Både modersmålstalare och andraspråkstalare av svenska kan höras tala dessa varieteter. Från olika håll har det hävdats att de språkliga varieteterna, ibland kallade till exempel ”rinkebysvenska” eller ”gårdstenska”, begränsar ungdomarna i bland annat sitt tillägnande av det svenska språket, men Otterup (2005:49) är tydlig med att klargöra att det i hög grad beror på det övriga samhällets reaktioner och värderingar.

Samhällets värderingar av ett språk medverkar till att skapa det *symboliska kapital* som ett språk eller en språklig varietet ackumulerar. Bordieu beskriver symboliskt kapital på följande sätt:

(...) symbolic power is that invisible power which can be exercised only with the complicity of those who do not want to know that they are subject to it or even that they themselves exercise it. (Bordieu, 1991:164)

Bordieu (1991:14f) menar att språk kan ses som *symboliskt kapital*, som kan transformeras till *ekonomiskt* och/eller *socialt kapital*, och vice versa. Enligt den postmoderna eller poststrukturalistiska teoriramen ses inte språk enbart som ett system, utan framför allt som betydelsebärande diskurser, som bildas kring till exempel kön, klass eller språklig kompetens (Otterup, 2005:24). De språkliga diskurserna medverkar till att reproducera eller ifrågasätta rådande maktstrukturer i samhället, vilket gör att olika språk får olika värde i ett och samma samhälle beroende på hur de ses av olika instanser (Otterup, 2005:24). Eller som Bordieu uttrycker det: ”(...) the market fixes the price for a linguistic product” (Bordieu, 1991:77). Dessa ”symboliska former av dominans och kontroll” (Haglund, 2004:359) gör att en privilegierad majoritetsgrupp, både ekonomiskt, socialt och kulturellt, kan fortsätta att inneha och utöva makt. Den ofta osynliga maktutövningen kallas även *hegemoni* (Haglund, 2004:365).

Olika myndigheter och forskare har genom åren presenterat resultat som tydligt visar att elever med utländsk bakgrund uppnår sämre

resultat i skolan än sina infödda jämnåriga, inte bara i Sverige utan även internationellt (Skolverket, 2004:1). Det kan dock vara bekymmersamt att betrakta elever med utländsk bakgrund som en homogen grupp med liknande erfarenheter och egenskaper. I jämförelse med infödda elever så finns det i Sverige elever med utländsk bakgrund som uppnår långt bättre resultat (Skolverket, 2004:18) och ett i stort sett målspråkligt svenskt uttal. Resultat från Skolverket, som främst undersökt årskullen som lämnade grundskolan 2003, visar att elever som anlänt till Sverige efter 1993 generellt presterar sämre än de som anlänt innan 1993, samt att tjejer presterar bättre än killar (Skolverket, 2004:22). Det bör nämnas att det för skolframgången är betydelsefullt hur länge man har vistats i landet, vilket till viss del kan förklara varför resultatet är sämre för elever invandrade efter 1993. Det har också betydelse vilket land och vilken bakgrund man kommer ifrån.

Vistelsetid i Sverige är, som jag pekat på tidigare, inte hela förklaringen till variation i skolframgång. Föräldrarnas utbildningsbakgrund är också en välkänd faktor för graden av skolframgång. När denna faktor sätts i relation till att föräldrar till elever med utländsk bakgrund generellt sett har lägre utbildningsgrad än infödda föräldrar, skapas en bit av förståelse för det ovan presenterade resultatet att elever med utländsk bakgrund uppnår sämre resultat i skolan (Skolverket, 2004:26). Det är heller inte oviktigt för elevernas skolresultat om föräldrarna har en plats på arbetsmarknaden i Sverige eller inte, inte minst ur ekonomisk synpunkt. Sifforna talar här sitt tydliga språk. Statistik från 2004 visar nämligen att hela 43 procent av föräldrarna till elever invandrade efter 1993 står utan sysselsättning, vilket kan jämföras med den betydligt lägre siffran för infödda föräldrar - 2,7 procent (Skolverket, 2004:27).

Många elever med utländsk bakgrund bor, som nämnts tidigare, i segregerade boendekområden, ibland kallade "multietniska förorter", där invånarna har lägre sysselsättningsgrad och lägre socioekonomiska resurser än i andra områden i landet (Skolverket, 2004:45). Då de flesta eleverna på för- och grundskolenivå går på en skola nära sitt boende, är elever med utländsk bakgrund till stor del koncentrerade till vissa skolor. Förklaringar i skolmiljön och boendemiljön till de lägre resultaten hos elever med utländsk bakgrund skulle då även kunna vara påverkan från kompisar, färre tillfällen att informellt tala svenska, brist på modersmålsundervisning, arbetssätt i skolan samt mindre tillgång till resurser i form av till exempel skolbibliotek och utbildad skolpersonal

(Skolverket, 2004:46). Statistiken visar att omsättningen av lärare är högre i invandrartäta skolor (det vill säga skolor med över 40 procent elever med utländsk bakgrund), samt att de invandrartäta skolorna har fler utbildade lärare än övriga skolor (Skolverket, 2004:51f).

Det är i diskussionen om de sämre skolresultaten för elever med utländsk bakgrund mycket viktigt att belysa att ”elever som genomfört hela sin skolgång i det svenska skolsystemet inte presterar sämre än elever med svensk bakgrund när hänsyn tas till den socioekonomiska bakgrunden” (Skolverket, 2004:111). Haglund (2004:364) belyser på samma sätt, utifrån Bordieu & Passeron (1977), att elever som inte når upp till de resultat som skolan önskar, ofta riskerar att positioneras i marginalen av den sociala, ekonomiska och kulturella maktens centrum. Det är alltså inte den utländska bakgrunden per definition som ställer till med den här typen av problem, utan snarare de omgärdande faktorerna.

2.2 Skapande av identiteter

Begreppet *identitet* är enligt Otterup (2005) inte helt lätt att definiera, då det har kommit att användas inom många olika områden och för många olika syften. En allmänt vedertagen uppfattning är dock att språk och identitet hör ihop. Identitet betraktas i modern forskning ofta som ”producerad eller medierad genom socialisation och kultur” (Haglund, 2004:360). Enligt det postmoderna synsättet lever vi idag i en komplex tillvaro av ständig förändring, där möjliga identiteter för en individ är otroligt många och oöverblickbara (Otterup, 2005:28). På grund av att homogena sammanslutningar, genom globaliseringen, i mångt och mycket har lösts upp, måste individen själv forma sina identiteter. Det är inte längre av samhället eller familjen förutbestämt vem denne ska vara (Haglund, 2004:361). Så är ofta fallet för ungdomar med utländsk bakgrund i förortsområdena, där nya identiteter ständigt skapas i gemenskap, och genom motsättningar, med andra ungdomar (Otterup, 2005:37). I sin studie av ungdomar i förortsområden beskriver Otterup (2005) ungdomarnas identiteter som *synkretiska*, det vill säga att de är ”mångfasetterade, gränsöverskridande, sammansatta och ständigt föränderliga” (Otterup, 2005:227).

Enligt det socialkonstruktivistiska synsättet skapas identiteter på ovan nämnda sätt av individen själv, med språkets hjälp, i social samvaro med andra individer (Otterup, 2005:27ff). Den sociala

aspekten av identitetsskapandet belyser även Edlund, Erson & Milles (2007) då de menar att "identiteten är således ytterligare en dimension i individens liv som är kopplad till hennes interaktiva sociala liv" (Edlund, Erson & Milles, 2007:23). Jag sluter mig i analysen av tjejerna i denna studie till en kombination av de ovan presenterade synsätten, då jag menar att *identitet* skapas i interaktion med andra människor. Ungdomarna har många olika identitetsmöjligheter att förhålla sig till och influeras av i sitt eget skapande. Otterup (2005) poängterar också att individens skapandeprocess pågår och förändras under hela livstiden.

2.3 Förorten som identitetsmarkör

För många elever med svenska som sitt andraspråk är de så kallade "multietniska förorterna" den plats i Sverige där man har vuxit upp. I Göteborg är Bergsjön och Biskopsgården exempel på två förorter, vilka utmärker sig genom sina höga andelar invånare (75 procent respektive 53,7 procent år 2009) med utländsk bakgrund (SDN 2009), jämfört med riksgenomsnittet. En individ med utländsk bakgrund är född i Sverige eller utomlands, av föräldrar som båda är födda utomlands (SCB). Klassificeringen inbegriper med andra ord även de individer som är andra generationens invandrare – som är födda och uppvuxna i Sverige av utländska föräldrar. Många skulle hävda att till exempel skolorna i Bergsjön är "mångkulturella", vilket har diskuterats av bland andra von Brömssen (2006:251) som menar att begreppet "mångkulturell" har *etnifierats*. Hon menar att förortsskolor och förortsområden enbart associeras med "främmande" kulturer, och att de endast är till för "de andra" - i det här fallet "invandrarna" (von Brömssen, 2006:251).

Förortsområden som Bergsjön och Biskopsgården är ofta platsen för de hus som byggdes under det så kallade "miljonprojektet" under 1960 och 1970-talen. Bunar (2001:78) beskriver utvecklingen av förortsområdena genom förändringar på bland annat arbetsmarknaden och bostadsmarknaden samt i det övriga samhällets attityder till områdena. Förändringarna, menar han, har gjort att förorterna har "(...) blivit till något av postindustrialismens segregerade bakgårdar" (Bunar, 2001:78). Haglund (2004:361) betonar att identitetsskapandet för minoritetsmedlemmar, ofta boende i förortsområden, kan grundas på en önskan och ett behov av att distansera sig från ett samhälle som man inte accepteras av.

Molina (2006) menar att just platsen är av största vikt för identitetsskapandet under tonåren, vilket hon belyser genom följande citat: "Att vara någon är samtidigt att vara det någonstans, och detta någonstans har en kollektiv mening; att vara någonstans tillsammans" (Molina, 2006:186). Hon poängterar också att det sociala rummet, liksom olika typer av identiteter, ständigt konstrueras och befinner sig i återskapande faser (Molina, 2006:187). Ett centralt problem i skapandeprocesserna kring plats och identitet i förorterna är, menar hon, dimensionen av makt som alltid finns närvarande: "Vem skapar rum åt vem, och på vems bekostnad? Och vem måste leva med konsekvenserna av de använda diskurserna i konstruktionen?" (Molina, 2006:187).

2.4 Etnicitet – det nya klassbegreppet

Gruber (2007:24f) menar att införandet av den gemensamma grundskolan i det svenska utbildningssystemet på 1960-talet tydligt drevs av en välfärdspolitisk jämlikhetsambition, som främst rörde elevernas klassbakgrund. Hon hävdar vidare att "(...) skolans jämlikhetssträvanden efterhand även kommit att omfatta etnisk bakgrund. Det verkar till och med vara så att etnicitet har kommit att ersätta klass i detta avseende" (Gruber, 2007:26), vilket även är någonting som Bunar (2001:70f) har uppmärksammat. Gruber (2007:137) finner i sin analys av lärares föreställningar om sina svenska och utländska elever en typ av kategoriseringsmönster:

(...) där medelklassbakgrund i huvudsak förknippas med svenskhet, medan klassbakgrund sällan görs relevant i relation till elever identifierade som icke-svenska. Dessa elever och deras agerande sammanförs snarare med en förståelse av kultur. (Gruber, 2007:137)

Gruber (utifrån Barth, 1994) menar att *etnicitet* är "en social och grundläggande kategori för hur människor organiserar sina interaktioner med varandra" (Gruber, 2007:11). En viktig förståelse av etnicitetsbegreppet är att det inbegriper samma kategoriseringar och särskiljningsprinciper som tidigare förklarades med *biologisk ras* (Gruber, 2007:18). von Brömssen (2006) lyfter fram att den svenska monokulturella skolan, i och med tillkomsten av elever med utländsk bakgrund, har stött på utmaningar som rör "(...) sina grundläggande förgivettaganden om synen på 'de Andra', om ungdomars identitets-

konstruktion, och om komplexiteten och variationen med avseende på etnicitet, språk och kultur” (von Brömssen, 2006:250).

Molina (2006:183) hävdar att det idag i Sverige, mer än på andra platser i världen, innebär att man som ungdom lever med en påtvingad identitet – som ”svensk” eller som ”invandrare”. Uppdelningen mellan ”vi” och ”dom” återspeglas i alla olika delar av samhället. Bunar (2001:221) menar att denna uppdelning inte heller tenderar att lösas upp, framför allt på grund av de sociala åtskillnader som skapas genom avsaknaden av platser där ”svenskar” och ”invandrare” kan mötas på naturliga sätt. Det är någonting som återfinns bland människor i alla åldrar, på alla nivåer i samhället. Otterup (2003:310) belyser de problematiska aspekterna av begreppet ”invandrare”, vilket har kommit att få en negativ innebörd och som ständigt hamnar längre ifrån sin ursprungliga betydelse. Många människor som betraktas som ”invandrare” har aldrig invandrat till Sverige, och tvärt om så betraktas inte alla människor med utländsk bakgrund som ”invandrare”.

2.5 Den heteronormativa genusordningen och intersektionalitet

Som jag i avsnitten ovan har visat på, samspelar många olika faktorer i en människas liv till att skapa hennes identiteter. Edlund, Erson & Milles (2007) beskriver det som att ”erfarenheter av en mångfald överlagrade identiteter, såsom sexuell identitet, ålder, kön, etnicitet och klass samverkar på komplexa sätt i våra liv” (Edlund, Erson & Milles, 2007:43). De kategorier som hittills inte har behandlats mer ingående är *sexuell identitet* och *kön*, vilka jag därför ska ge en kort introduktion.

Det kan vara svårt att hitta en gemensam kärna inom feminismen, men det finns två argument som de olika feministiska teoribildningarna borde kunna skriva under på. Det första är att det råder obalans i makten mellan kvinnor och män, och det andra är att det är eftersträvensvärt med en balans i maktfördelningen dem emellan (Edlund, Erson & Milles, 2007:49). Ett exempel på obalansen är fördelningen av inkomster och politisk makt som enligt Connell (2003) är högst ojämlik, till fördel för männen, och ”(...) ingår i ett större mönster av ojämlikhet mellan kvinnor och män” (Connell, 2003:16). Inom feminismen råder däremot oenigheter om orsaken till att kvinnor och män har olika makt. Ambjörnsson (2003) förklarar oenigheterna genom följande citat.

Medan somliga teoretiker menar att människor agerar som de gör på grund av vilka de är, menar andra att man blir den man är på grund av hur man agerar. (Ambjörnsson, 2003:12)

Enligt det poststrukturalistiska perspektivet menar man att *manligt* och *kvinnligt* inte är två okomplicerade biologiska kategorier, utan att de är socialt och kulturellt skapade (Ambjörnsson, 2003:12). Alltså – man blir den man är på grund av hur man agerar. Det behöver med andra ord inte i grund och botten finnas specifika skillnader mellan män och kvinnor, som gör att makten fördelas till fördel för männen. Obalansen skapas socialt och kulturellt i ett samspel mellan människor, mellan män och kvinnor. Jag väljer, för att undvika förvirring, att se det biologiska könet som *kön* och det socialt konstruerade könet som *genus*, vilket även är den uppdelning som Ambjörnsson (2003:11f) och Gruber (2007:19) sluter sig till (utifrån bland andra Hirdman, 1988 och Beauvoir, 1949).

Idag finns det många könsrollsmönster att som kvinna eller man förhålla sig till, dels på grund av de klasskillnader som i allra högsta grad fortfarande existerar, dels på grund av den etniska mångfalden i våra samhällen (Connell, 2003:104). Det är dock inte så enkelt som att en individ helt och hållet själv väljer sina egna mönster, utan det sker, som jag har nämnt i avsnitt 2.2, i sociala processer med andra människor. Vissa mönster ter sig också mer acceptabla än andra. Heterosexualitet är ett exempel på ett mönster som få människor ifrågasätter, vilket kan kallas *den heteronormativa genusordningen* (Ambjörnsson, 2005:13ff). Könsrollsmönster och sexualitet utgår från föreställningar om *normalitet*, vilka är maktförhållanden som verkar både beskrivande och reglerande (Ambjörnsson, 2003:21). Genom dessa föreställningar, eller normer, får en kvinna eller man veta hur denne ska vara, och får också tydligt veta när gränserna för vad normen föreskriver överträdes. På detta sätt återskapas till exempel den heteronormativa genusordningen, utan att vi egentligen märker det.

Kritik har riktats mot att den traditionella feminismen tidigare har fokuserat för mycket på västerländska ”vita” förhållanden, vilket inom genus- och etnicitetsforskning har resulterat i inriktningen *intersektionalitet* (de los Reyes & Mulinari, 2005:15).

Ambjörnsson (2003) menar att den postkoloniala och antropologiska feminismen har börjat studera ”(...) hur människor formas genom ständiga processer av skillnadsskapande, där skillnaden både är

föränderlig, kontextbunden och historiskt producerad” (Ambjörnsson, 2003:25f). De los Reyes & Mulinari (2005) menar att intersektionalitetens kärna är att:

(...) synliggöra och problematisera de sammanlänknings som är konstitutiva för maktutövandet och bevarandet av ojämlikheten. Det innebär att lyfta fram det kvalitativt annorlunda tillstånd som uppstår genom den simultana effekten av kön, klass och ”ras”. (De los Reyes & Mulinari, 2005:24)

På detta sätt kan inte kön/genus studeras som en isolerad kategori i analyser av maktförhållanden i samhället och för individer, då kategorin kön/genus ständigt samverkar med klass och ”ras”/etnicitet. Denna samverkan skapar en förståelse för individens identitetsskapande och maktdimensioner i skärningspunkten mellan ovan nämnda kategorier. Eller som de los Reyes & Mulinari (2005) uttrycker det - ”att 'göra kön' är således inte möjligt utan att samtidigt 'göra' klass, 'ras'/etnicitet och sexualitet” (de los Reyes & Mulinari, 2005:90).

2.6 Genus och jämställdhet i skolan

För att komplettera avsnittet om den heteronormativa genusordningen och obalansen i maktfördelningen mellan kvinnor och män, så tänker jag här lyfta fram ett par exempel på vad forskningen säger om jämställdheten i de svenska skolorna. Jag baserar detta avsnitt främst på DEJAS (*Delegationen för jämställdhet i skolan*) delbetänkande *Flickor och pojkar i skolan - hur jämställt är det?* från 2009.

Jämställdhet har både i skolan och i det svenska samhället under en lång tid varit betydande politiska mål (DEJA, 2009:15). Däremot brister det på många plan med jämställdheten i skolorna, vilket i stort speglar de ojämlikheter mellan kvinnor och män som finns i det övriga samhället. Skillnaden mellan ”samhället” och skolan är emellertid att skolan har ett uttalat mål och ambitioner att ”gestalta och förmedla” (Lpf 94, 1994:3) jämställdhet mellan kvinnor och män och att aktivt minska orättvisorna dem emellan (DEJA, 2009:16). Trots detta nämns ”kön”, ”genus” och ”jämställdhet” i enbart ett av 17 program mål, och det är i målen för omvårdnadsprogrammet (DEJA, 2009:36). De val som eleverna gör inför gymnasiet är exempelvis generellt sett könsstereotypa, vilket kan bero på just vilka yrken som av samhället

anses mest passande för tjejer respektive killar (DEJA, 2009:14). De könsstereotypa uppdelningarna får med andra ord en begränsande verkan på unga människors utbildningsval.

Den svenska forskningen kring genus och jämställdhet i skolan visar tydligt att genusordningen, genom skolpersonal och eleverna själva, skapar och riktar andra förväntningar mot tjejer än mot killar, och vice versa, vilket nedanstående citat belyser.

Flickor och pojkar i skolan konstruerar kön i relationerna inom elevgruppen och i relationen till lärare och övrig personal. Det feminina och det maskulina skapas som kontraster, och eleverna bevakar själva att gränserna för femininitet och maskulinitet inte överskrids. (DEJA, 2009:170)

DEJA (2009:28) poängterar dock, liksom bland andra de los Reyes & Mulinari (2005), vikten av att inte enbart koncentrera sig på genusordningen, då andra maktordningar har stor inverkan på jämställdheten i samhället i stort – till exempel klass, etnicitet och sexuell läggning. Detta gör bilden av jämställdhet i skolan än mer komplex (DEJA, 2009:154). Jämställdhet i skolan handlar inte om att tjejer och killar ska stöpas i likartade former, utan snarare att:

(...) varje individ, flicka eller pojke, ska få möjlighet att utvecklas efter sitt eget intresse och sin egen potential, utan att hindras av könsstereotypa föreställningar. (DEJA, 2009:29)

DEJA (2009:13) pekar på det faktum att det i svenska klassrum är killarna som innehar mest talutrymme och får mest uppmärksamhet från pedagoger. Däremot är det tjejerna som uppnår bäst resultat på samtliga program i gymnasieskolan, förutom på energiprogrammet (DEJA, 2009:146). I Einarsson & G. Hultmans (1984:167) undersökning av det språkliga samspelet i svenska klassrum visade det sig tydligt att det var pojkarna som tog mest plats. Även då läraren ansåg sig ha fördelat ordet lika mellan tjejer och killar, så hade tjejerna som högst fått 42 procent av uppmärksamheten under lektionerna. Den ”rättvisa” fördelningen av utrymmet möttes dessutom av både flickor och pojkar med kritik, vilket bemöts i följande citat.

Detta är alltså ett exempel på hur vår kultur format vår syn på – eller kanske snarare blindhet för - ”det normala”. Vi ser avvikelser från normen men inte normen själv. (Einarsson & Hultman, 1984:167)

Att vi ser avvikelserna men inte normen är centralt för förståelsen av denna studies resultat, varför jag väljer att avsluta denna forskningsöversikt med att återigen poängtera detta.

3. Metod och genomförande

I kapitlet redovisas val av metod, val av skola och informanter samt hur undersökningen genomfördes. Jag tydliggör även vilken tolkningsram och vilket förhållningssätt jag har till studien, samt relevanta etiska ställningstaganden.

3.1 Metodval

Då mina frågeställningar går ut på att förstå tjejernas identitetsskapande, det vill säga att hitta mönster i skapandeprocesserna snarare än att mäta hur många tjejer som uppvisar ett visst mönster, så är kvalitativa studier enligt Trost (2005:14) att föredra. Jag har därför i denna studie genomfört en kvalitativ studie genom halvstrukturerade intervjuer och deltagande observationer i klassrummet och i skolans övriga miljö.

Halvstrukturerade intervjuer karaktäriseras av en låg grad av *standardisering*. Intervjuaren tillåts avvika från intervjuguiden eller att ta frågorna i den ordning som bäst lämpar sig för gruppen (Trost, 2005:19). Frågorna i en halvstrukturerad intervju är av det öppnare slaget, med många möjligheter till olika svar och även möjligheten att gå in på andra områden än det som intervjuaren på förhand bestämt (Trost, 2005:20f). Att ha möjligheten att tangera olika områden är viktigt för mig i denna studie, då jag på förhand omöjligt kan veta exakt vilka områden som mina informanter själva anser viktiga i sitt liv och för sitt identitetsskapande.

För att uppnå mitt syfte har jag genomfört *gruppintervjuer*, med inspiration av *fokusgruppsintervjuer*. I intervjuerna tillåts informanterna, utöver att svara på intervjufrågorna, att föra samtal sinsemellan, som jag som intervjuare observerar (Trost, 2005:24).

Dock menar Trost (2005:46) att just samtalen kan göra situationen komplicerad både för mig som intervjuare och för informanterna. Dels kan vissa individer dominera i samtalen, dels är det enligt Trost (2005:46f) svårt att veta om alla deltagare är av samma åsikt i en fråga eller om de på något sätt påverkar varandra.

Kvale (1997:97) är mer positivt inställd till gruppintervjuer, och menar att det samspel som ofta uppkommer i den här typen av gruppintervjuer inte sällan leder till känslofyllda och genuina yttranden från informanternas sida. Just samspelet är av största vikt för mig för att uppnå syftet med denna undersökning, då det är denna *mellanmänniska dynamik* jag söker (Kvale, 1997: 263).

3.2 Urval

Mitt val att undersöka tjejernas identitetsskapande i skolmiljö är dubbelt. Dels är jag intresserad av skolans värld då jag utbildar mig till gymnasielärare, dels är skolan ofta en central social mötesplats för ungdomar och enligt många forskare en av de viktigaste institutionerna i samhället (Ambjörnsson, 2003:31, Otterup, 2005:163, Gruber, 2007:24, Molina, 2006:186). Gruber förtydligar detta, genom att hävda att skolan "(...) återspeglar och iscensätter samhällets väv av relationer och att dessa tar sig specifika uttryck i relation till den institutionella kontexten" (Gruber, 2007:29). Skolan fungerar också ofta som en "social växthuseffekt" där olika hierarkier (som kön, klass och etnicitet) utvecklas och cementeras (Edlund, Erson & Milles, 2007:99).

Jag vill i denna studie se till mönster och attityder i tjejernas identitetsskapande. Urvalet av informanter för denna studie är därför *strategiskt*, eftersom det i kvalitativa studier är irrelevant med representativa urval i statistisk mening (Trost, 2004:117). Ett strategiskt urval syftar istället till att få så stor spridning som möjligt mellan informanterna. Antalet informanter uppgår i denna studie till åtta, fördelade på två "kompisgäng".

För den här studien har SVA-läraren assisterat mig i urvalet av lämpliga informanter, utifrån grad av studiemotivation/skoltrötthet. Det var det som tydligast, enligt läraren, verkade skilja de båda kompisgrupperna åt. Alla tjejer valdes ut från SVA-gruppen i årskurs ett, och har således utländsk bakgrund, vilket betyder "(...) utrikes födda och inrikes födda med två utrikes födda föräldrar" (SCB a, 2009:16). Att använda sig av en "gate-keeper", i det här fallet elevernas lärare, i

urvalet av informanter kan medföra att denne i all välvilja försöker styra urvalet till intressanta personer som kan tala för sig (Trost, 2004:119). Med min begränsade förståelse av elevgruppen så hade jag dock på egen hand omöjligt kunnat välja ut två ”kompisgäng” med olika inställning till skolarbetet.

3.3 Genomförande

Studien genomfördes under vårterminen 2010 på en gymnasieskola i Göteborg (Vårdgymnasiet). Skolan har cirka 300 elever fördelade på olika program (SIRIS 09/10). Skolans upptagningsområde är stort, och elever från flera kommuner söker sig dit. Skolan utmärker sig genom sin höga andel kvinnliga elever, vilken uppgår till 93 procent. Cirka 30 procent av skolans elever har utländsk bakgrund. Den första kontakten med skolan togs genom den SVA-lärare som jag tidigare besökt för verksamhetsförlagd utbildning (VFU). Jag fick ett godkännande av rektorn att genomföra min studie i årskurs ett, och intervjuguiden godkändes också senare av denne samt svenska som andraspråksläraren. Den berörda SVA-gruppen blev informerade om mina observationer och accepterade mig och min närvaro, både formellt och reellt.

I konstruerandet av en intervjuguide för mina gruppintervjuer utgick jag från de observationer jag gjort både i klassrummet och i skolans övriga miljö, samt från Otterups (2005) och Holms (2008) intervjuguides. Utifrån temat *identitet* skapades tre delteman för intervjuerna – *språk och skolsituation*, *svenska som andraspråksgruppen* samt *att vara tjej* (se Bilaga 1). Under intervjuerna var jag noga med att ställa frågor ur varje kategori, så att dessa delteman säkert skulle komma med.

I valet av plats för intervjuerna försökte jag eftersträva så neutrala platser som möjligt, både för mig och för eleverna. Jag ville också att platserna sedan tidigare skulle vara bekanta för eleverna. Gruppintervju 1 och 2a genomfördes i ett gruppum på elevernas gymnasieskola. Intervju 2b genomfördes i ett litet konferensrum på Bergsjöns bibliotek. Anledningen till att intervju 2 delades upp i två delar var att två av informanterna behövde gå tidigare för att hinna till en lektion. Jag stämde därför träff med de två tjejerna dagen efter i Bergsjön, då både jag och de bor där. Då fick jag möjlighet att ställa resten av frågorna till dem. Intervju 1 pågick i cirka en timma, intervju 2a i cirka 45 minuter och intervju 2b i cirka 30 minuter.

Intervjuerna spelades in på Mp3-spelare och genomlyssnades sedan en gång. Vid den andra genomlyssningen transkriberades intressanta delar av intervjuerna och tankegångar kring materialet noterades. Utifrån övergripande delteman från intervjuguiden utkristalliserade sig fyra underkategorier – *Att vara invandrare, Flerspråkighet, Skola och vidare studier* samt *Tjejer och killar*. Kategorierna fick stå till grund för min analys av studiens resultat.

3.4 Tolkningsram och förhållningssätt

I denna studie används *hermeneutisk tolkning* för att skapa förståelse för intervjumaterialet. Kvale (1997) menar att hermeneutiken har dubbel relevans för just intervjustudier:

(...) först genom att kasta ljus över den dialog som skapar de intervjutexter som ska tolkas och sedan genom att klarlägga den process där intervjutexterna tolkas, vilken återigen kan uppfattas som en dialog eller ett samtal med texten. (Kvale, 1997:49)

Genom hermeneutisk tolkning tillåts en kontinuerlig pendling mellan delar och helhet i texten (det vill säga intervjumaterialet), där tolkningen inte får avvika från själva innehållet i informanternas uttalanden. Det är också, enligt Kvale, viktigt att poängtera att uttolkaren av en text inte är förutsättningslös inför sitt material, då denne själv har med sig erfarenheter in i intervju- och tolkningsprocessen. En medvetenhet från forskarens sida är dock nödvändig för att tolkningen ska bli så verklighetstrogen som möjligt. Pendlingen mellan delar och helhet, och tolkningen av texten, avslutas då man har uppfattat ett inre sammanhang i texten och när rimliga mönster framträder (Kvale, 1997:51).

Jag försöker i denna studie ha ett *postmodernt* förhållningssätt, vilket betyder att jag "(...) lägger vikten vid nyanserna, skillnaderna och paradoxerna" istället för att söka efter den enda sanna meningen (Kvale, 1997:204). Jag som forskare är enligt det relationella synsättet medskapare av intervjutexten, då intervjun ses som en konstruktion av en social verklighet.

3.5 Etiska hänsyn

Informanterna i studien är alla över 16 år, vilket gör att målsmans tillåtelse inte krävs för att genomföra intervjuerna. Däremot har alla inblandade elever, både i SVA-gruppen och enskilda informanter, blivit noggrant informerade om det övergripande syftet med studien och att det är tillåtet att när som helst i processen dra sig ur.

I kvalitativa intervjuer känner intervjuaren oftast till namnen på sina informanter. Detta gör att *anonymitet* inte kan utlovas, men däremot *konfidentialitet*, som innebär att det inte ska gå att ta reda på vem som deltagit i och vem som sagt vad under intervjuerna (Trost, 2004:41). Tjejerna har fått välja sina egna namn, och även gymnasieskolan har fått ett nytt namn. Dock är tjejernas bostadsområden de samma som i verkligheten, eftersom det är av betydelse för analysen av resultatet. Vad gäller direkta citat i texten så har jag valt att skala bort de mest talspråkliga dragen, eftersom de möjligtvis skulle kunna vara specifika för en viss informant (Kvale, 1997:152f).

Då jag har för avsikt att delvis undersöka tjejernas positionerande i förhållande till killar, så anser jag att det i sammanhanget inte är helt oviktigt att jag som intervjuare själv är kvinna. Det är även intressant att notera att tjejerna kategoriserade mig som *svensk*. Jag hade möjligtvis fått andra intervjusvar om de hade kategoriserat mig som *invandrare*, eller som "en av dem" (vilket de gör med en svensk kamrat, se avsnitt 4.3). Tydligt var även att tjejerna inte helt och fullt uppfattade mig som lärare eller vuxen, utan snarare i närheten av dessa kategorier, vilket med all säkerhet också påverkade deras öppenhet gentemot mig.

4. Resultatredovisning

4.1 De studiemotiverade tjejerna

Här redovisas resultatet av en intervju med fyra tjejer i årskurs ett på Vårdgymnasiet. Avsnittet är, för att besvara studiens syfte, indelat i fyra underavsnitt – *Att vara invandrare*, *Flerspråkighet*, *Skola och vidare studier* samt *Tjejer och killar*. Underkategorierna baseras på de i avsnitt 1.1 presenterade kategorierna *etnicitet*, *språk*, *skola* och *genus*.

4.1.1 Att vara invandrare

De studiemotiverade tjejerna är alla födda och uppvuxna i Sverige, av föräldrar med bakgrund i Kosovo, Libanon, Syrien och Iran. När de själva fick möjligheten att välja vilka namn som ska användas i denna uppsats så valde de, som de själva uttryckte det, ”svenska namn” - Emma, Sara, Lisa och Linda. Två av tjejerna bor i Bergsjön och två bor i Biskopsgården, vilka är stadsdelar i Göteborg med en stor andel invånare med utländsk bakgrund (75 procent respektive 53,7 procent år 2009, SDN). När jag ber tjejerna att berätta någonting om sig själva, så är en av de första sakerna att de kommer från ett annat land. ”Jag kommer från Syrien, fast jag är född här i Göteborg”, berättar Sara. Själva kallar de sig *invandrare* under intervjun, och när jag frågar hur det kommer sig, så säger de att det beror på att det har ”ett annat ursprung” även om de är födda i Sverige. De poängterar dock att inte vem som helst får kalla dem ”invandrare”, för då känns det som att de är nya i Sverige, vilket inte stämmer. Linda säger efter en stunds eftertanke; ”Jag gillar inte ordet invandrare, men jag vet att jag är en”.

Tjejerna frågar mig var i Göteborg jag själv bor, och när jag svarar att jag bor i Bergsjön, så låter sig inte reaktionerna vänta på sig. De är uppenbart förvånade över detta faktum och undrar om jag inte är rädd. ”Det är jättemånga som är det...alltså svenskar. Dom vågar inte lägga sin fot i Bergsjön”, säger Sara med allvar i rösten. De andra tjejerna berättar att det känns tråkigt att människor ser på deras bostadsområden på det sättet, och att de själva känner sig trygga och lyckliga där. Media överdriver situationen för att ge invandrare dåligt rykte, tycker de, och att ordet ”invandrare” genom detta har fått fel mening och innebörd.

När jag frågar tjejerna hur just de blev kompisar så förklarar Lisa:

Lisa: När jag började första dagen så kände jag mig ensam, för det är nästan bara svenskar i vår klass. Och så försökte jag typ komma närmare dom och prata med dom, fast dom tog inte emot mig. Vi hade massor uppgifter att göra och så valde jag en grupp och så försökte jag prata med dom...men jag fick ingenting tillbaka. Men sen blev jag kompisar med dom här.

Linda: Sen kom vi.

Lisa: Och dom tog emot mig.

Jessica: Jaha...vad tror du det beror på då?

Lisa: Kanske för att jag är van...vi är vana att vara med mer invandrartjejer än med svenskar.

Citatet visar att en av tjejerna har testat att närma sig ”svenskarna”, men att hon gärna verkar söka sig till andra som också identifierar sig som *invandrare*.

4.2.2 Flerspråkighet

Alla fyra tjejer i gruppen talar god svenska utan anmärkningsvärd brytning, och anser sig själva vara bättre eller lika bra på svenska som på sitt modersmål. ”Ju mer språk man kan, desto bättre”, menar Linda, och Lisa flikar in att det är viktigt att kunna modersmålet för att ”man kommer ju från det landet också”. Alla fyra tjejer i gruppen har tidigare gått på modersmålsundervisning, och en går fortfarande kvar. Lisa berättar att hennes modersmålsundervisning inte var seriös och att läraren inte kom till lektionerna, och därför ville hon sluta.

I hemmet talar de alla sina respektive modersmål, och ibland får de hjälpa sina föräldrar med svenskan. Utanför hemmet, i skolan och på fritiden, är det nästan bara svenska som gäller. När jag frågar tjejerna om det är viktigt att kunna bra svenska, så är svaret entydigt – ”Ja, vi bor ju i det här landet!”. De har valt att läsa svenska som andraspråk (SVA) för att de anser att deras behov blir bättre tillgodosedda i undervisningen och att de får hjälp med grunderna i språket.

4.2.3 Skola och vidare studier

Alla tjejerna i gruppen visar, både under intervjun och under mina observationer i klassrummet, ett stort intresse för mina studier till gymnasielärare och frågar ofta hur det är att studera på universitetet. De har själva planer på att studera vidare, till tandhygienist, sjuksköterska, barnmorska och psykolog. De har valt att läsa omvårdnadsprogrammet eftersom de anser att det förbereder dem väl inför det kommande yrkeslivet. De är alla väl insatta i hur man utbildar sig inom de olika yrkesgrenarna, även utanför Sveriges gränser. När jag frågar dem om de pluggar mycket så svarar de alla ”ja” utan att tveka. De berättar att de klarar alla prov och lämnar in alla uppgifter i tid, vilket också stämmer överens med SVA-lärarens bild av deras studiesituation.

4.2.4 Tjejer och killar

Tjejerna i denna grupp valde Vårdgymnasiet dels på grund av omvårdnadsprogrammet, dels på grund av att det är en liten skola. ”Alla känner varandra”, menar Sara. Att det är så många tjejer på skolan (hela 93 procent, SIRIS) tycker de inte alltid är positivt. Tjejerna har tidigare gått på skolor med en mer jämn könsfördelning. ”Då hände det alltid nånting, men här är det alltid tyst”, påpekar Emma. När vi under intervjun börjar prata om hur det skulle vara att ha killar på skolan så börjar tjejerna fnissa och berätta att ”det är kul att ha killar runt omkring sig” och att de ibland träffar killar utanför skolan. Angående studie-resultaten så säger Emma ”Jag tror man skulle pluggat mer om det fanns killar med. För om man är med tjejer så skrattar man mycket mer och glömmer bort studierna och så”. Tjejerna tror också att de skulle ha fått andra diskussioner i klassrummet om det fanns killar med, eftersom ”killar har andra åsikter om andra saker”.

När jag senare under intervjun kommer tillbaka till ämnet och frågar dem om det är skillnad mellan att umgås med tjejer och att umgås med killar, så är deras åsikt att det inte är någon skillnad. De anser sig bete sig på samma sätt med tjejer respektive killar. ”Jag är lika skrattglad som när jag är med tjejer”, menar Linda. När samtalet fortlöper så visar det sig att tjejerna ändå tycker att killar är annorlunda och har tillgång till andra saker än dem. Killar får, enligt tjejerna, bland annat vara ute längre på kvällarna. Detta illustreras genom citatet nedan, där Linda ger en förklaring till varför killarna har större friheter än tjejerna.

Linda: Men det är för att killar är mer starka.

Sara: Nej...

Jessica: Tror inte du att det är så, Sara?

Sara: Nej...det finns ju tjejer som kan vara starkare än killar.

Lisa: Men killar kan ju vara starka på ett annat sätt...tjejer visar känslor men killar visar inte sina känslor.

Genom citatet blir det tydligt att Sara inte tycker att Lindas förklaring är tillräcklig. Hon verkar se en motsägelse i argumentet att killar är starkare än tjejer, och att det är därför de får vara ute längre på kvällarna. Lisa flikar därefter in att det kanske inte bara har med fysisk styrka att göra, utan också med till vilken grad man visar, och kan kontrollera, sina känslor.

4.3 De skoltrötta tjejerna

Här redovisas resultatet av två intervjuer med totalt fyra tjejer i årskurs ett på Vårdgymnasiet (se 3.3 *Genomförande*). Resultatet av mina observationer av tjejernas SVA-undervisning finns integrerat i detta avsnitt. Avsnittet är indelat i samma fyra underkategorier som för de studiemotiverade tjejerna – *Att vara invandrare*, *Flerspråkighet*, *Skola och vidare studier* samt *Tjejer och killar*. Underkategorierna baseras på de i avsnitt 1.1 presenterade kategorierna *etnicitet*, *språk*, *skola* och *genus*.

4.3.1 Att vara invandrare

I gruppen av skoltrötta tjejer är endast en född i Sverige, och det är Ilirjana vars föräldrar kommer från Kosovo. De andra, Amina, Lanja och Larissa, kom alla till Sverige när de var cirka fyra år gamla från Bosnien och Kurdistan. När de blev tillfrågade att själva välja de namn som jag ska använda i uppsatsen, så valde alla icke-svenskklingande namn. Alla tjejerna i gruppen bor i Bergsjön och pratar om sig själva som *invandrare* eller *blattar*. De förklarar för mig att de är annorlunda än svenskar; ”Vårt beteende och så. Hur vi pratar med varandra. Allt beteende från topp till tå. Rörelser och allting. Man ser det”, säger Lanja.

Trots att de själva talar om sig själva och sina vänner som *invandrare*, så tycker de att det är nedvärderande när svenskar använder ordet om dem. De anser att det är svenskarna som gett ordet *invandrare* dess negativa innebörd. Tjejerna umgås inte så mycket med svenskar, undantaget Amina som för tillfället umgås mycket med en svensk tjej i klassen, som även hon är uppvuxen i en förort till Göteborg. ”Men hon är inte sån 'svensk', fattar du vad jag menar? Hon är typ som oss, faktiskt”, säger Amina när hon ska beskriva vänskapen. I citatet nedan diskuterar tjejerna vem som är svensk och vad det innebär att vara det.

Lanja: Vad är svensk? Och vad är inte svensk? Jag är ju medborgare, som du...som alla andra. Så då borde jag räknas som en svensk.

Amina: Men du vill inte räknas som det.

Lanja: Alltså...jag kommer alltid att vara tjejen från Kurdistan, inget mer. Jag vill inte bli så här ”svensk-svensk”. Men jag vill inte bli kallad invandrare. För att det låter fult.

Amina: Ja, det låter fult på nåt sätt. Men vi är det.

I citatet tydliggörs att tjejerna verkar slitas mellan två identiteter – en som svensk medborgare och en som ”invandrare”. Dessa två identiteter verkar enligt Amina och Lanja inte vara förenliga med varandra, och de verkar vara eniga i sin åsikt i den här frågan.

Även tjejerna i den här gruppen frågar mig var jag bor, och när jag berättar att jag liksom dem bor i Bergsjön blir reaktionen stark. De menar att det är sällan lärare och svenskar bor där. De tror att svenskar inte vill bo i förorterna för att de känner sig utanför där, på samma sätt som tjejerna skulle känna sig utanför i andra mer ”svenska” stadsdelar. Däremot ser de att det börjar flytta fler svenskar till Bergsjön, och fortsätter den utvecklingen så tror de att området kommer att bli lite ”torrare” och inte så livligt som nu. De tror att barn med olika etnisk härkomst kommer att börja leka med varandra, men att det kommer att vara svårare för ungdomar och vuxna att börja umgås med varandra. De menar att det inte finns något egentligt hinder för svenskar och invandrare att umgås, mer än att ju längre tiden går utan kontakt, desto svårare är det att närma sig varandra. Avståndet mellan svenskar och invandrare är i allra högsta grad fysiskt, vilket illustreras i citatet nedan.

Amina: Jag känner typ inga lärare som bor här. Dom flesta bor typ på Vasastan eller på öar.

Lanja: Dom måste ha ett fint ställe. Man tycker Bergsjön ”oljud, oljud, hur ska jag koncentrera mig? Nä, här vill jag inte bo!”.

Jessica: Även lärarna ni hade när ni gick i skolan i Bergsjön?

Larissa: Nej, dom bodde inte här.

Genom citatet visar det sig att tjejerna talar om svenskarnas bostadsområden som ”fina”, och om Bergsjön som högljutt. Vad ”fina” ställen innebär får jag inte veta, mer än att det är fint just för att svenskar väljer att bo där. Under uppväxten verkar tjejerna oftast ha mött vuxna svenskar i institutionella kontexter, men inte i vardagslivet, då dessa svenskar har bott långt ifrån Bergsjön.

Tjejerna i den här gruppen berättar för mig att de gärna stannar kvar i Göteborg efter gymnasiet. De tycker att det är bra att staden är så ”blandad” med olika nationaliteter, eftersom de inte känner sig så utanför och annorlunda då. Lanja berättar vad hon tycker om sin stad: ”Jag älskar Göteborg. Det är så fina grejer. Man tror det är Stockholm”.

4.3.2 Flerspråkighet

Tjejerna i den här gruppen har inga större problem att uttrycka sig på svenska, men ibland upplever jag att deras stil är något ”ryckig” och de letar efter rätt ord och formuleringar. När jag frågar tjejerna om det är viktigt att kunna bra svenska blir svaret nej, och Lanja förtydligar vad hon menar; ”Nej, jag tycker inte det är alls viktigt. Vad är meningen att värsta va perfekt?”. Larissa tycker att det räcker med att kunna förklara sig, och berättar om sina föräldrar som nu läser svenska för att kunna klara sig själva i samhället utan barnens hjälp. I hemmen talar alla tjejerna sina respektive modersmål, men annars är det svenska som gäller. Tjejerna i den här gruppen menar att de ändrar sitt språkbruk till exempel i skolan, och Lanja berättar att hon under vår intervju anstränger sig för att inte säga *walla* till mig, som betyder ”jag svär/lovar” (Doggelito & Kotsinas, 2004:154). Varför Lanja tycker att det är viktigt att ändra sitt språkbruk framgår av citatet nedan.

Jessica: Är det viktigt att veta när man kan prata så, och till exempel säga *walla*?

Lanja: Ja, det är viktigt att veta för om jag pratar med en främling, jag vill inte dra den där sidan...typ ”blatte-sidan”. Då dom får värsta fel bild och sen när dom frågar ”var bor du?” och så...”jag visste att hon var därifrån, från nån förort”. Så man pratar på ett bättre sätt. Så som vi gör nu.

Lanja vill alltså inte bli sedd som en invandrare i alla situationer, eftersom det skapar en felaktig bild av henne. Genom att prata på ”ett bättre sätt” och genom att inte framstå som en ”blatte” så menar hon att hon kan medverka till att skapa en bättre bild, hos svenskarna, av förorten.

De skoltrötta tjejerna är nöjda med valet att läsa SVA, även om de inte riktigt vet skillnaden mellan SV och SVA. De tycker att de som läser SV betar sig överlägset och påpekar språkliga fel hela tiden, och därför är det bättre att läsa SVA där alla är i samma situation. De gick alla på modersmålsundervisning fram till årskurs 9, men valde sedan att sluta på grund av att det var jobbigt, ansträngande och att undervisningen låg sent på eftermiddagarna.

4.3.3 Skola och vidare studier

De skoltrötta tjejerna berättar att de inte pluggar så mycket, vilket också stämmer överens med SVA-lärarens uppfattning. I gruppen är tjejerna uppdelade på skolans tre program, och går bara i samma klass vid SVA-undervisningen. Ilirjana berättar att hon har halkat efter en hel del med skolarbetet och har svårt att komma ikapp. Övriga tjejer i gruppen håller med om att det är en fara att komma efter i skolarbetet. Lanja menar att hon pluggar inför större prov, men att hon inte gör mindre uppgifter och läxor. Amina säger att hon inte orkar plugga, och att hon måste ha lust för att kunna göra det. De berättar också att de skulle behöva hjälp med att strukturera upp sitt skolarbete och att planera bättre.

Att plugga vidare efter gymnasiet verkar dock självklart för alla tjejer i gruppen, även om de talar om de höga betygen för att komma in på utbildningarna som ett problem. De nämner yrken som barnmorska, förskolelärare och tandhygienist. Lanja vill bli "något", som sin syster som är tandhygienist, för att göra föräldrarna stolta. Hennes andra syster jobbar på äldreboende, och det är ingenting som Lanja själv eftersträvar att göra. "Jag vill få det jag drömmer om. Vill du ha något så måste du kämpa för det. Ge inte upp", säger hon.

4.3.4 Tjejer och killar

De skoltrötta tjejerna har valt att gå på Vårdgymnasiet på grund av att det är en liten skola och på grund av att programmen de är intresserade av finns där. Att det är en överväldigande majoritet tjejer på skolan ser de som både positivt och negativt. De tycker att det är roligare att vara med killar, eftersom det händer mer då och eftersom det blir mindre "tjafs" än om man är med tjejer. Vilken påverkan frånvaron av killar på skolan får på deras skolarbete, enligt tjejerna själva, framgår av citatet nedan.

Jessica: Men det här att ni säger att det är lugnt på skolan. Mycket tjejer och så. Hjälper det er att plugga bättre?

Amina: Ja, faktiskt. Om jag gått typ på Centrumskolan eller nånting, jag måste tänka bara "ahh, han är så snygg"...sen man börjar smsa och så. Man tappas all fokus. Så det är bra. Hur tråkigt det än är, det är en skitbra skola.

Lanja: Jag ångrar mig inte nånting. Alltså killar, vad ska man med killar? Dom kommer och går som vinden. Som vädret.

Citatet visar att tjejerna tycker att de kan koncentrera sig bättre på skolarbetet när det inte finns så många killar närvarande, och att det är bättre att skolan är ”tråkig” än stökig.

När jag frågar tjejerna om de har träffat några svenska killar, så får jag svaret att de under grundskoletiden i Bergsjön inte gått i samma skola som någon svensk kille. På Vårdgymnasiet finns ett fåtal killar (sju procent för att vara exakt) och av dessa har flera utländsk bakgrund, vilket gör att tjejerna aldrig befunnit sig i en institutionell kontext tillsammans med svenska killar. Om någon av dem skulle bli kär i en svensk kille, eller en kille med en annan religion, så skulle det vara ”jobbigt och omöjligt”, eftersom de uppger att de då skulle riskera att inte få vara en del av familjen längre. Inställningen till svenska killar exemplifieras genom citatet nedan.

Lanja: Jag gillar inte svenska killar.

Amina: Nej, dom är snobbiga.

Lanja: Jag har aldrig träffat på en svensk kille, men jag vet hur dom är. Dom är så snobbar och så. Dom vill typ bara ha blondiner. Jag tror inte att det skulle vara något bra. Vi skulle inte ens komma överens med dom. Jag vill inte ens ha med dom att göra. Alltså, jag vet inte...jag har fördomar.

Tjejerna berättar i exemplet ovan att de aldrig har träffat svenska killar, men att de ändå vet hur de är. Lanja erkänner att hon har fördomar, och säger senare under intervjun att hon tror att de skulle bekräftas om hon träffade svenska killar.

De skoltrötta tjejerna tycker att det finns vissa skillnader mellan tjejer och killar, bland annat att killarna är lite ”hårigare” än tjejerna. De tycker även att tjejer är lite smartare och känsligare. Lanja flikar in att det kan vara så att tjejer bara visar sina känslor mer än killar, men att det är samma egentligen. Tjejer bryr sig mer om utseende och kläder, menar de, eftersom man annars riskerar att få kommentarer av andra tjejer. Om killar bryr sig för mycket om utseendet så riskerar de att ses som ”bögiga” av andra killar, och det är inte bra. De tycker också att killar lättare får bra resultat i skolan. En förklaring till varför tjejer måste få bra betyg i skolan ges i citatet nedan.

Ilirjana: Vi tjejer är oroliga för att misslyckas. Om en tjej misslyckas då det är inte bra.

Larissa: Killar kan ändå alltid hitta jobb.

Tjejerna menar alltså att det är förenat med en risk om man som tjej misslyckas i till exempel skolan. Killarna behöver, enligt tjejerna, inte anstränga sig lika mycket i skolan och har dessutom lättare att hitta jobb efter gymnasiet.

5. Analys

I analysen av resultaten knyter jag dem till den forskning på området som jag redogjort för i kapitel 2. Jag använder mig här nedan av samma underkategorier som för kapitel 4 - *Att vara invandrare, Flerspråkighet, Skola och vidare studier samt Tjejer och killar.*

5.1 Analys - Att vara invandrare

Det finns ett par punkter som skiljer de båda tjejgrupperna som studerats åt. De studiemotiverade tjejerna är alla födda i Sverige och väljer svenska namn då jag erbjuder dem möjligheten att själva välja. Bland de skoltrötta tjejerna är istället tre av fyra tjejer födda utomlands och väljer icke-svenskklingande namn. Valet av namn signalerar att de studiemotiverade tjejerna av andra gärna ses som mer "svenska" än de skoltrötta tjejerna. Positioneringen blir även synlig i andra situationer, vilka jag ytterligare ska belysa i avsnitten nedan.

Identiteten som "invandrare" eller "blatte" är central för de båda tjejgrupperna. Däremot poängterar tjejerna i de båda grupperna att inte vem som helst får kalla dem för "invandrare" eftersom det känns nedvärderande. De är dock noga med att betona att de ändå är "invandrare", även de tjejer som är födda i Sverige, eftersom de är annorlunda än "svenskarna" och har ett annat ursprung. De menar att skillnaden visar sig i allt de gör, hur de talar och hur de ser ut. Det är just de språkliga kategoriseringarna av människor som von Brömssen (2006) menar "bidrar till exkludering eller inkludering, genom att peka ut, upphöja eller förnedra. Det är vad vi brukar tala om som "ordets makt över tanken" (von Brömssen, 2006:252). Att benämna någon annan "invandrare" eller "blatte" kan alltså verka både upphöjande och stigmatiserande, beroende på vem som talar. Just stigmatiseringen kan säkerligen göra att det är lättare att acceptera rollen som "invandrare" än att bryta med den, då en brytning automatiskt innebär att man istället

måste vara "svensk". Det är också det som Haglund (2004:361) pekar på, då hon menar att det kan vara lättare att distansera sig från det samhälle som man inte blir accepterad av, än att bli en del av det. Det verkar för tjejerna i min studie inte finnas någon gråskala mellan de två kategorierna, utan antingen är man "svensk" eller också är man "invandrare". Kanske har tjejerna i sin vardag inte heller sett vuxna människor som är en naturlig del av det svenska samhället, samtidigt som de har kvar sin identitet som till exempel syrian eller irakier? En bidragande faktor är säkert den låga sysselsättningsgrad som finns i förorterna, vilken jag belyst tidigare.

Mycket av det som ligger i tjejernas "invandrar-identitet" verkar komma från områdena där de har vuxit upp, vilka i det här fallet är Biskopsgården och Bergsjön i Göteborg. Förorten är med andra ord en tydlig identitetsmarkör som tydligt signalerar ett "vi & dom"-perspektiv från tjejernas sida. "Vi & dom"-perspektivet blir inte minst tydligt då de skoltrötta tjejerna berättar om den enda svenska tjejen som de umgås med. Hon har vuxit upp i ett liknande område som tjejerna i min studie, varför hon inte till fullo ses som "svensk". På exakt samma sätt som de skoltrötta tjejerna i denna studie talar om denna svenska väninna som "en av dom", talar de svenska tjejerna i Holms (2008:179) undersökning om en invandrantjej som "en av dom". Det som i hög grad verkar spela roll för hur man ses av andra, är alltså i vilken del av staden man bor. Kategoriseringen utifrån bostadsområde har givetvis att göra med den boendesegregering som präglar många större städer i Sverige, där människor med utländsk bakgrund främst är bosatta i förortsområden och där naturliga mötesplatser, som till exempel skola, inte finns.

Liksom ungdomarna i Otterups (2005:160ff) studie så har tjejerna i min studie positiva attityder till respektive förort, och de känner sig trygga där. De uppskattar att bo i Göteborg, eftersom det är en etniskt blandad stad där tjejerna inte behöver känna sig utpekade. Åsikterna kring medias skildring av förorterna, som tjejerna tycker är överdriven, är i princip identisk med de åsikter som Otterups (2005:162) informanter uttrycker. I Otterups (2005) undersökning är i princip alla ungdomar solidariska med sin förort. Skillnaden mot Otterups (2005) ungdomar är att de skoltrötta tjejerna i min studie inte uttrycker sig lika positivt till inflyttningen av svenskar till området. Kanske skulle en inflyttning av svenskar betyda att gränsdragningarna inte längre är lika tydliga och det blir svårare att skapa sig en identitet som helt och hållet

”svensk” eller ”invandrare”? Eller som Ambjörnsson (2003) uttrycker det - ”Utan gränsdragningar mellan du och jag existerar ingendera” (Ambjörnsson, 2003:23).

Tjejerna i min studie blir alla förvånade när jag berättar att jag själv bor i Bergsjön. De menar att de inte är vana vid att ”svenskar” eller lärare bor i deras område. Tydligt är alltså att tjejerna kategoriserar mig som ”svensk”, vilket jag är i och med min etnicitet, men att de också verkar lägga fler faktorer i begreppet. Att jag är blivande lärare och bor i Bergsjön är någonting de inte förr har mött, eftersom deras lärare under grundskolan har bott på ”finare” och ”lugnare” ställen. Det är alltså inte så enkelt som att boendeområde är den enda faktorn till om man blir kategoriserad som ”svensk” eller ”invandrare”. I det här fallet är jag som svensk och lärare undantaget som bekräftar regeln och synliggör denna norm. I detta går även att anlägga ett ”klassperspektiv”. Einarsson & Hultman (1984:231) menar att det är ett faktum att lärarkåren i skolorna i allra högsta grad själva är del av den medelklass som försvarar sina positioner, eftersom de själva innehar mer makt än många andra i samhället. Ofta har alltså elever med utländsk bakgrund och lärare i skolorna olika socioekonomisk bakgrund och besitter en ojämn fördelning av kapital, både symboliskt, ekonomiskt och socialt.

5.2 Analys - Flerspråkighet

Alla tjejer i denna studie är två- eller flerspråkiga. Skillnaden mellan de två grupperna är att de studiemotiverade tjejerna, när de talar med mig, har ett mer målspråkligt svenskt uttal och mindre multietniskt ungdomsspråk. De skoltrötta tjejerna har å andra sidan ett ”ryckigare” mer ungdomsspråkligt uttal, och berättar också för mig att de ofta ändrar sitt språkbruk efter situationen. De vill till exempel inte dra ”blatte-sidan” i alla lägen, eftersom de menar att den har en förmåga att skapa en negativ bild av tjejerna själva och deras bostadsområden. De studiemotiverade tjejerna nämner däremot ingenting alls om ett eventuellt ungdomsspråk, men kan säkerligen tala på ett annat sätt när de är bland vänner. Vad gäller den språkliga aspekten så verkar det alltså, till skillnad från de studiemotiverade tjejerna, vara mycket viktigare för de skoltrötta tjejerna att även genom språket i vissa situationer positionera sig som ”invandrare”.

Just konflikten mellan målspråklig svenska, multietniskt ungdomsspråk och modersmålet menar Otterup (2005:25) ofta skapar en identitets-

konflikt och en upplevd skillnad mellan en självvald identitet och hur man blir positionerad av andra.

De studiemotiverade tjejerna tycker att det är viktigt att kunna bra svenska, medan de skoltrötta tjejerna tycker tvärt om – att det inte alls är viktigt att vara ”perfekt” i sin svenska. Liksom ungdomarna i Otterups (2005:181ff) undersökning, använder tjejerna i min undersökning sina modersmål i hemmen. De uppger att de alla är bättre på svenska än på modersmålet i både tal och skrift, vilket också ligger i linje med Otterups (2005) resultat. På SVA-undervisningen tycker de studiemotiverade tjejerna att de bättre kan få hjälp med sina språkliga svårigheter, medan de skoltrötta tjejerna mer har valt SVA för att de inte behöver känna sig så utpekade där.

Båda grupperna i min studie har tidigare gått på modersmålsundervisning, men anledningen till att de slutade varierar dem emellan. De studiemotiverade tjejerna slutade på grund av att det inte var ”seriöst” nog, medan de skoltrötta tjejerna menar att de slutade för att det var för ”jobbigt”. Här blir det tydligt att det finns en stor skillnad mellan de båda grupperna i vilken inställning de har till skolan. von Brömssen (2006) lägger ytterligare ett perspektiv till de språkliga aspekterna av att vara elev med utländsk bakgrund i den svenska skolan.

Varför ligger ofta modersmålsundervisning klockan tre på eftermiddagen när många elever är trötta och behöver gå hem, och varför upptäcker vi nästan enbart språkliga brister i elevernas svenska när elever kan ha resurser i form av både två, tre eller fyra andra språk? Däri ligger en djup yrkesetisk uppmaning till att se mångfald, variation och ge erkännande. von Brömssen, 2006:253.

Citatet ovan belyser det utanförskap och den diskriminering som jag, utifrån intervjumaterialet, tolkar att framför allt de skoltrötta tjejerna känner.

5.3 Analys - Skola och vidare studier

De två tjejgrupperna i denna studie presterar olika i skolarbetet, och vad det beror på kan jag enbart spekulera i. Det är intressant att de studiemotiverade tjejerna, till skillnad från de skoltrötta tjejerna, är födda i Sverige, men att dra några slutsatser av enbart detta faktum är

inte möjligt. Vilket jag däremot belyst i avsnitt 2.1 så bidrar många andra faktorer till graden av skolframgång. I det här fallet skulle tjejernas föräldrars utbildningsbakgrund och sysselsättningsgrad kunna spela roll, och så även vilken kompetens tjejerna har i sina respektive modersmål. Jag har i studien inte djupgående undersökt de språkliga områdena och föräldrarnas utbildningsbakgrund, varför jag får lägga det åt sidan för tillfället.

Till skillnad från tjejerna i Ambjörnssons (2003:94f) studie, som mer eller mindre har "hamnat" på BF- och omvårdnadsprogrammet på grund av för låga betyg, så har tjejerna i min studie aktivt valt sin utbildning. De vill alla studera vidare efter gymnasiet, studiemotiverade som skoltrötta tjejer, och har valt gymnasieprogram som kan föra dem mot drömyrken som barnmorska och sjuksköterska. Det verkar dock mer självklart för de studiemotiverade tjejerna att faktiskt komma in på universitetet. De skoltrötta tjejerna uttrycker en viss oro för sina betyg, men är fast beslutna att göra sina föräldrar stolta genom att ta den chans som Sverige erbjuder dem i form av studiemöjligheter. Även i Otterups (2005:172) undersökning har de flerspråkiga ungdomarna målet inställt på att studera vidare efter gymnasiet, vilket kanske inte alltid är den bild som målas upp av ungdomar i förortsområden.

Då de båda tjejgruppernas bakgrunder och liv till synes är så lika, är det intressant att fundera kring om de studiemotiverade tjejernas strategi, genom att studera och få bra betyg, är att bli sedda mindre som "invandrare" och mer som "svenskar". Gruber (2007) ser i sin undersökning av attityder hos skolpersonal till elever med utländsk bakgrund, att "elever som lyckas prestera väl i sitt skolarbete verkar i mindre utsträckning bli identifierade som invandrare" (Gruber, 2007:192). Att mindre bli identifierad som "invandrare" verkar för de studiemotiverade tjejerna i min studie ha genererat ett sorts självförtroende, då de i högre grad verkar se sig själva som en del av det svenska samhället.

Jag upplever att tjejerna i min studie delvis har "valt" varandra som vänner på grund av liknande inställning till skolarbetet. Det är intressant att fundera på om individer strävar efter att umgås med likasinnade, eller rent av med de som man helst vill identifiera sig med. Om så är fallet så framträder ett komplext mönster av val som vi ständigt gör för att "passa in", utifrån bland annat etnicitet, kön, studier, bostadsområde, musiksmak och religion.

Det kastar också ljus på det faktum att identitetsskapande, vilket jag belyst i 2.2, är en kollektiv process som sker i interaktion med andra människor.

5.4 Analys - Tjejer och killar

Båda tjejgrupperna har valt Vårdgymnasiet på grund av dess program, samt att det är en liten skola. Dock är avsaknaden av killar på skolan någonting som är verkar vara centralt för alla tjejer. Båda grupperna berättar om att det på deras gamla skolor var mycket roligare, eftersom det händer mer när det finns killar med. Just detta är någonting som även Holm (2008:150f) uppmärksammar i sin undersökning. De skoltrötta tjejerna i min undersökning nämner, liksom tjejerna i Holms (2008:160) undersökning, att det inte är så "tjafsigt" när killar är med. Holm (2008) menar att detta tydligt pekar på att tjejernas uppfattning om könsskillnader som i princip medfödda är central i deras identitetsskapande. De skoltrötta tjejerna i min studie menar att de skulle ha pluggat mindre om det fanns killar i klassen, eftersom de skulle distrahera dem i skolarbetet. De studiemotiverade tjejerna ser det hela på ett annat sätt, eftersom de menar att de skulle ha studerat mer om det fanns killar med. Det är snarare andra tjejer som distraherar dem i skolarbetet.

Tjejerna i den här studien har, på grund av avsaknaden av killar på Vårdgymnasiet samt på grund av att de tidigare har gått på grundskolor med en majoritet elever med utländsk bakgrund, i princip aldrig träffat svenska killar. De skoltrötta tjejerna menar att det inte spelar någon roll att de inte har mött svenska killar, eftersom de ändå vet hur "de" är. Tjejerna i studien har ingen speciell erfarenhet av att umgås med svenska killar, och har inte heller något behov av att få sina fördomar bevisade, vilket är ett tydligt exempel på hur fördomar fungerar. På samma vis resonerar många "svenskar" om "invandrare", vilket möjligtvis inte hade behövt vara ett problem om maktfördelningen i samhället hade varit någorlunda jämn mellan kvinnor och män, mellan "invandrare" och "svenskar". Det man kan fundera över är vad dessa fördomar gör för tjejernas syn på det svenska samhället, som i stort styrs av svenska män?

Tjejerna i de båda grupperna menar, liksom tjejerna i Ambjörnssons (2003:269) studie, att det inte finns så stora skillnader mellan tjejer och killar. Då vi börjar prata mer om ämnet så visar det sig ändå att de båda grupperna tycker att killar är annorlunda än tjejer, genom att de till exempel inte visar sina känslor och att de inte behöver bry sig så mycket om utseendet. Om en kille bryr sig för mycket om sitt utseende så riskerar han att ses som "böig" av både killar och tjejer. Även i Ambjörnssons (2003) studie framkom att "bög användes bland killarna dels som ett allmänt skällsord (dock alltid riktat mot killar), dels som en beskrivning av beteenden, utseenden eller attityder som uppfattades som icke-normativt maskulina" (Ambjörnsson, 2003:223). Bland tjejerna i min studie verkar det däremot vara väldigt viktigt att bry sig om sitt utseende, eftersom man annars riskerar att andra tjejer ser ned på en. Det är med andra ord inte primärt för killarnas skull som tjejerna i min studie gör sig fina. Även i Holms (2008:114f) undersökning framkommer det att det verkar vara mycket viktigt att bry sig om utseendet bland tjejerna.

En av de skillnader som de studiemotiverade tjejerna har noterat mellan killar och tjejer, är att killar har större frihet och får vara ute längre om kvällarna. Linda ger förklaringen att det beror på att killar är starkare än tjejer, vilket Sara motsäger och menar att det faktiskt finns tjejer som är starkare än killar. Hon verkar tänka att logiken i resonemanget inte håller, eftersom de tjejer som är starkare än killar ändå inte får vara ute längre. Med andra ord så finns här andra faktorer som påverkar varför killar får röra sig mer fritt och åtnjuta större frihet än tjejerna. Sara synliggör ett ojämlikt maktförhållande som hennes vänner inte tidigare verkar ha sett. De skoltrötta tjejerna å andra sidan, tycker att det även finns ojämlika förhållanden mellan killar och tjejer i skolans värld. De anser att killar lättare uppnår bra resultat i skolan och att de inte behöver anstränga sig lika mycket som tjejerna. En tjej, menar de, har inte råd att misslyckas eftersom det för tjejer inte är så lätt att hitta jobb om man inte har utbildning. Dessa två exempel på ojämlika maktförhållanden är exempel på hegemoniska diskurser, som verkar i det tysta utan att någon egentligen ifrågasätter dem.

6. Slutdiskussion

Utifrån kategorierna *etnicitet*, *genus*, *skola* och *språk* har jag i studien undersökt åtta gymnasieelevers identitetsskapande som tjejer som följer kursplanen i svenska som andraspråk. Jag har belyst vad ”invandraridentiteten” betyder för tjejerna, hur de ser på sin flerspråkighet, vilken inställning och vilka attityder de har till skola och studier samt slutligen hur de positionerar sig i förhållande till killar. Resultatet av studien är inte generaliserbart till en större population, men belyser och bekräftar i stort vad som framkommit hos bland andra Otterup (2005), Holm (2008) och Ambjörnsson (2003), vilket jag exemplifierat i kapitel 5. Studien visar att tjejernas identitetsskapande är mycket komplext, eller *synkretiskt* som Otterup (2005:11 ff) benämner det, och består av många olika delar som samverkar med varandra. Det är alltså, vilket det intersektionella perspektivet också visar, inte möjligt att ge en omfattande och rättvis bild av tjejernas identitetsskapande utan att ta hänsyn till många olika faktorer.

Det har i denna studie framkommit att framför allt identiteten som ”invandrare” är viktig för tjejerna, och den blir möjlig främst genom att de har vuxit upp i Bergsjön och Biskopsgården, och att de är flerspråkiga. Särskiljningen mellan ”svenskar” och ”invandrare” verkar vara ett viktigt sätt för tjejerna att kategorisera sin omvärld. De lägger mycket mer i begreppen ”invandrare” och ”svensk” än enbart invandring till Sverige, vilket också Otterup (2003) visat. Det blir i studien tydligt att tjejerna lägger ett klassperspektiv till begreppen, då det för dem till exempel inte är så vanligt att en lärare samtidigt är ”invandrare”. I stor utsträckning positionerar sig tjejerna i studien även som *tjejer* som motpol till *killar*. De som befinner sig längst ifrån dem verkar vara ”svenska” killar, som tjejerna har en tydlig bild av men som de nästan aldrig har mött i verkligheten.

Det blir i denna studie märkbart att tjejerna har många i samhället rådande normer att förhålla sig till – dels den svenska/”vita” normen och även den heteronormativa genusordningen. Även Molina (2006) belyser komplexiteten i att vara ungdom med utländsk bakgrund:

De diskrimineras för att vara ungdomar, för att ha en ”onormal” etnisk tillhörighet, och för att befinna sig på de platser som i sin tur är stigmatiserade och diskriminerade som annorlunda och farliga. (Molina, 2006:186).

Det bör dock återigen nämnas att tjejerna i studien, trots varierande grad av studiemotivation, går på nationella gymnasieprogram vilka de aktivt har valt. Samtliga tjejer har som mål att studera vidare efter gymnasiet, vilket som jag tidigare nämnt inte är den gängse bilden som har målats upp i media av ungdomar med utländsk bakgrund. På detta sätt slår tjejerna håll på dessa fördomar. Genom att ha besvarat frågeställningarna har syftet med denna studie, att undersöka identitetsskapandet hos tjejer som läser SVA på en kvinnodominerad gymnasieskola, uppnåtts.

Jag diskuterar inte i uppsatsen den roll religionen kan spela för en individs identitet, främst för att denna kategori inte var den som tjejerna berättade mest om. Jag är dock högst medveten om att religion kan vara en kategori som är central för många människor i, vilket också i kontrast till det sekulariserade samhälle som många i Sverige lever i, till stor del medverkar till klyftorna som finns mellan "svenskar" och "invandrare" (von Brömssen, 2006:253f). För vidare forskning hade det varit intressant att se hur religion samspelar med övriga kategorier i studien.

Till sist, behöver det då vara negativt med könshomogena skolor? Det behöver inte alls vara negativt, utan det beror på så många andra omgärdande faktorer. Homogenitet brukar till exempel sällan målas upp som ett problem då skolor enbart har "svenska" elever, eller när "svenskar" enbart bosätter sig i områden med andra "svenskar". Att "svenska" elever ytterst sällan möter "invandrarelever" är alltså inte problematiskt, eftersom det för många svenskar är svårt att föreställa sig att "vi" skulle kunna lära oss någonting av "dom". von Brömssen (2006) menar att:

För pedagoger gäller det att finna balansen i analysen mellan att se och förstå elever som enskilda individer och som medlemmar av olika och skiftande grupperingar med värderingar och uppfattningar som finns i det omgivande samhället. von Brömssen, 2006:258.

För det är just representanter för det omgivande samhället som tjejerna i den här studien är. Den dag då män och kvinnor, "svenskar" och "invandrare", lever och verkar i samhället på lika villkor och med samma möjligheter så är varken könshomogena skolor eller boendesegregering ett problem. Fram till dess måste vi i skolan dock, vilket står att läsa värdegrunden, både gestalta och förmedla alla människors lika värde och jämställdhet mellan kvinnor och män (Lpf 94, 1994:3).

7. Litteraturförteckning

- Ambjörnsson, Fanny 2003. *I en klass för sig. Genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Stockholm: Ordfront
- Bunar, Nihad 2001. *Skolan mitt i förorten. Fyra studier av skola, segregation, integration och multikulturalism*. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposium
- DEJA 2009. *Flickor och pojkar i skolan – hur jämställt är det? SOU 2009:64*. Stockholm: Statens offentliga utredningar.
<http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/12/94/34/1994d30d.pdf>
 Hämtat 2010-05-16
- de los Reyes, Paulina & Diana Mulinari 2005. *Intersektionalitet. Kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap*. Malmö: Liber
- Edlund, Ann-Catrine, Eva Erson & Karin Milles 2007. *Språk och kön*. Stockholm: Norstedts
- Einarsson, Jan & Tor G. Hultman 1984. *Godmorgon pojkar och flickor. Om språk och kön i skolan*. Stockholm: Liber
- Gruber, Sabine 2007. *Skolan gör skillnad. Etnicitet och institutionell praktik*. Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier, Linköpings universitet
- Haglund, Charlotte 2004. Flerspråkighet och identitet. I: Hyltenstam, K. & Lindberg, I. (red.), *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur
- Holm, Ann-Sofie 2008. *Relationer i skolan. En studie av femininiteter och maskuliniteter i år 9*. Institutionen för pedagogik och didaktik, Göteborgs universitet
- Kotsinas, Ulla-Britt & Dogge Doggelito 2004. *Förortsslang*. Stockholm: Norstedts ordbok
- Kvale, Steinar 1997. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Lpf 94 1994. *Läroplan för de frivilliga skolformerna*. Stockholm: Skolverket.
- Molina, Irene 2006. Identitet, norm och motstånd bland ungdomar i förorten. I: Mulinari, D. & N. Räthzel (red.), *Bortom etnicitet. Festskrift till Aleksandra Ålund*. Umeå: Boréa. S. 183-192.

- Otterup, Tore 2003. *Jag är en helt gränslös person. Ungdomars identitetsskapande i flerspråkiga förortsområden*.
I: Humanistdagboken 2003. Göteborg: Göteborgs universitet. S. 309-316
- Otterup, Tore 2005. *Jag känner mig begåvad bara. Om flerspråkighet och identitetskonstruktion bland ungdomar i ett multietniskt förortsområde*. Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet
- SCB, Statistiska centralbyrån 2009. *Positiv utveckling i utsatta stadsdelar*. http://www.scb.se/Statistik/LE/LE0001/2009K04/LE0001_2009K04_TI_09_A05TI0904.pdf. Hämtat 2010-05-02
- SDN 2009. *Svensk och utländsk bakgrund per SDN 2004-2009*. Göteborgs stad. [http://www4.goteborg.se/prod/G-info/statistik.nsf/34f4087fac810b1ac1256cdf003efa4b/1280883f82_c012f7c12576e1003_fa72d/\\$FILE/Utl%C3%A4ndsk%20bakgrund%20SDN%202004-2009.xls](http://www4.goteborg.se/prod/G-info/statistik.nsf/34f4087fac810b1ac1256cdf003efa4b/1280883f82_c012f7c12576e1003_fa72d/$FILE/Utl%C3%A4ndsk%20bakgrund%20SDN%202004-2009.xls). Hämtat 2010-05-10
- SIRIS. *Elevstatistik – gymnasieskolan läsåret 09/10*.
<http://siriskolverket.se>. Hämtat 2010-05-02
- Skolverket 2004. *Elever med utländsk bakgrund. Rapport till regeringen*. Dnr 75 – 2004:545. Stockholm: Skolverket
- Trost, Jan 2004. *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur
- von Brömssen, Kerstin 2006. Krävs det en burqa för att bli sedd?
I: Lindberg, I. & K. Sandwall (red.), *Språket och kunskapen – att lära på sitt andraspråk i skola och högskola*. Göteborgs universitet, Institutet för svenska som andraspråk. S. 249-260.

Bilaga 1 - Intervjuguide

Språk och skolsituation

1. Berätta något om dig själv
2. Vilka språk har ni vuxit upp med?
3. Har ni gått/går ni på modersmålsundervisning?
4. Är det viktigt att kunna svenska bra? (Vilket språk är viktigast?)
5. När pratar ni respektive språk?
6. Hur kommer det sig att har ni valt att läsa på den här skolan?
7. Är det bra att läsa SVA?
8. Pluggar ni mycket?
9. Hur ser era framtidsplaner ut?

Svenska som andraspråksgruppen

1. Vad gör att just ni håller ihop i er grupp?
2. Finns det fler grupper i SVA-klassen?
3. Finns det elever som inte är med i någon grupp?
4. Är det vissa som kan påverka/bestämma mer än andra i klassen?
5. Hur tror ni att andra ser på er grupp?
6. Vad gör ni på raster, håltimmar och fritid?

Att vara tjej

1. Är det annorlunda att vara med tjejer än med killar?
2. Är tjejer och killar annorlunda?
3. Tror du att du skulle ha det annorlunda om du var kille?
4. Hur hade det varit i SVA-klassen om det hade funnits killar med?
5. Hur hade det varit om er lärare hade varit kvinna?